

Підлужна Г.В.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філології і
лінгводидактики

Інтерактивні технології формування мовленнєво-комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів

Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер його соціального й духовного життя потребує якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам.

Розвиток системи освіти вимагає від педагогічної науки й практики вивчення та впровадження нових методів навчання й виховання дітей. Відбором, теоретичним осмисленням, класифікацією педагогічних інновацій займається нова галузь педагогічних знань – педагогічна інноватика (лат. *innovatio* – оновлення, зміна). Її прогностичні розвідки, аналіз, оцінка конкретних реалій мають непересічну цінність для педагогічної практики. Інноваційне навчання – зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна та освітня діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості [1: 7-9].

Протягом останнього десятиліття в методології шкільної освіти послідовно утверджується філософія дитиноцентризму в навчанні й вихованні. Це означає, що в центрі уваги має бути цінність особистісного розвитку дитини, зосередженість навчально-виховного процесу на потребах формування мислячої, творчої, активної особистості. Здобуття знань має бути не тільки корисним, але й комфортним, передусім у психологічному сенсі (що, безперечно, не виключає вимогливого ставлення до учнів). Пазові знання діти повинні не лише засвоїти теоретично, але й уміти (і це головне) застосувати їх у повсякденному житті. Звідси завдання вчителя – не стільки давати об'єктивну інформацію, скільки допомагати школярам у їх інтелектуальному й творчому зростанні. Для практичного втілення таких підходів до навчально-виховного процесу потрібна гуманізація шкільною середовища, тобто створення між учнями й учителями, між самими учнями клімату поваги, взаєморозуміння, довіри. Отже, найважливіші цінності освіти – не тільки дитина, але й педагог, здатний до розвитку її нахилів, талантів, до соціального захисту, збереження індивідуальності. У зв'язку з цим актуальною стала проблема підготовки майбутніх учителів – творчих особистостей, які б успішно працювали в умовах індивідуалізації та психологізації навчання.

Упродовж останніх років проблемам інтерактивного навчання учнів початкових класів були присвячені праці українських науковців та вчителів І.Дичківської, Т.Карнаух, Г. Коберник, О. Комар, І. Корошун, Ж. Крайнової, Н. Побірчепко, Л. Соцепко, О.Стребної та ін. Зазначимо, що такий аспект, як використання інтерактивних технологій з метою формування комунікативної

компетентності майбутніх учителів початкових класів залишається недостатньо дослідженим. Саме тому мета нашої статті — обмін думками та практичним досвідом на основі позитивних результатів впровадження інтерактивних технологій навчання студентів на заняттях з методики викладання української мови, спрямованих на розвиток їх мовленнєво-комунікативної компетентності.

Мовленнєва компетенція — це комплексне поняття, яке, спираючись на мовну компетенцію, охоплює систему мовленнєвих умінь (вести діалог, сприймати, відтворювати й створювати усні й писемні монологічні та діалогічні висловлювання), які необхідні для спілкування в різних ситуаціях [2: 34]. Кінцевим результатом сформованості мовно-мовленнєвої компетентності є комунікативна, суть якої полягає в застосуванні мовних і немовних засобів із метою комунікації, в умінні орієнтуватись у ситуації спілкування, в ініціативності спілкування [2: 12].

З огляду на соціальну й педагогічну значущість рідної мови для становлення й розвитку кожної особистості, цьому предметові в системі шкільного навчання й виховання відведено особливу роль. Це цілком виправдано, адже набуті в початкових класах особистісні якості, зокрема, пов'язані з мовленням, не тільки забезпечують основу подальшого навчання, виховання й розвитку підлітків, але й значною мірою зумовлюють практичну, громадську та професійну діяльність людини. Таким чином, мовно-мовленнєва та методична підготовка студентів — одне з найважливіших завдань педагогічних закладів освіти, адже вчитель початкових класів — це передусім словесник. Заняття з методики викладання української мови в початковій школі мають на меті не тільки допомогти майбутнім класоводам у засвоєнні теоретичних знань, формуванні практичних умінь і навичок. Провідне завдання ми вбачаємо в активізації пізнавальних здібностей студентів та стимулюванні творчого підходу до педагогічної діяльності, в розвитку їх комунікативної компетентності. Досвід переконує, що реалізація цього завдання успішно здійснюється шляхом використання інноваційних технологій навчання. Зокрема, найбільш результативними в процесі нашої діяльності виявились інтерактивні технології, спрямовані на розвиток творчого й критичного мислення студентів, їх комунікативної компетентності. Слово "інтерактивний" у перекладі з англійської мови означає "здатний до взаємодії". Інтерактивне навчання реалізує конкретну мету: створити сприятливі умови для навчання й виховання шляхом активної взаємодії студентів між собою, студентів із викладачем. Особливості інтерактивного навчання студентів полягають передусім у специфічному розумінні навчальної інформації, яка підлягає засвоєнню. У традиційному навчанні викладач відіграє роль своєрідного "фільтра", що пропускає через свою свідомість, свій досвід зміст навчального матеріалу. В умовах інтерактивного навчання викладач стає організатором взаємодії студентів між собою в процесі засвоєння навчальної інформації. "Якщо підходити до інтерактивного навчання глибше, — зазначає М. Кларін, — то мова йде не просто про включення емпіричних спостережень, життєвих

вражень студентів як допоміжного ілюстративного доповнення. Досвід тих, хто навчається, виступає нейтральним джерелом навчального пізнання" [3: 86].

У практичній діяльності викладачів методики мови педагогічного факультету ЖДУ ім. І. Франка впродовж тривалого часу широко запроваджуються інтерактивні технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, передусім спрямовані на розвиток їх мовленнєво-комунікативної компетентності. З цією метою на заняттях використовується робота в парах, малих групах (4-5 студентів), у великих групах (10-12 студентів), у групах за вибором та інтересами. Розпочинаючи впровадження таких форм діяльності, знайомимо студентів із правилами продуктивної праці: 1. Уважно прослухайте (прочитайте) завдання-інструкцію. 2. Працюйте так, щоб не заважати іншим. 3. Знайомтесь із думками кожного члена групи. 4. Будьте ввічливими та стриманими. 5. При потребі користуйтеся довідковою літературою. 6. Намагайтесь виконати завдання в межах визначеного часу. 7. Визначте, хто презентуватиме дослідження (це роблять усі члени групи послідовно, за бажанням). Особливо актуальним у роботі в групах та парах є те, що студенти обирають для себе різні ролі: експертів, що аналізують проблему; учасників, які шукають альтернативне вирішення проблеми; співрозмовників, котрі вміють уважно слухати, підтримувати розмову, досягати згоди; партнерів, що вчаться співробітництва; друзів, що піклуються один про одного, довіряють та допомагають. Таким чином, інтерактивна діяльність сприяє розвитку комунікативних навичок майбутніх учителів.

Здатність мислити критично є навичкою, яку також необхідно цілеспрямовано формувати й розвивати в навчальному середовищі. Адже вміння слухати інших, точно й лаконічно висловлювати свою точку зору та аргументувати її, а при необхідності відстоювати своє переконання або визнавати його помилковість – надзвичайно важливі якості особистості. Обираючи „стратегії” (методи та прийоми) інтерактивної діяльності, необхідно враховувати доцільність їх використання на різних етапах заняття. Так, наприклад, на початку заняття з метою створення сприятливого емоційного мікроклімату доцільно використати спеціальні вправи-”розминки” (”криголами”, ”розігриви”), які активізують емоції, мислення, психомоторику: ”Приємні записки”, ”Кишеньковий лист”, ”Живий механізм”, ”Який я вчитель” та ін. На наступних етапах заняття, як свідчить практика, ефективним є використання таких інтерактивних ”стратегій”, як ”Мікрофон”, ”Акваріум”. Розвитку здатності підсумовувати інформацію, висловлювати почуття декількома словами, мислити творчо, нестандартно сприяють ”стратегії” ”Гронування” та ”Сенкан” [4: 38; 5: 13; 6: 67].

Спостереження за діяльністю студентів на заняттях та під час проходження ними педагогічної практики в школі, а також результати модульних контрольних робіт і тестувань дозволили нам зробити наступні висновки:

а) використання інтерактивних технологій навчання сприяє активному розвитку мовленнєво-комунікативної компетентності й забезпечує майбутньому спеціалістові успішну реалізацію вимог сучасної школи;

б) інтерактивне навчання можливе за умови реалізації гуманістичної освітньої парадигми, формування та розвитку індивідуальної освітньої спрямованості кожного студента, створення атмосфери відкритості в навчальному діалозі, поваги до думки кожного;

в) інтерактивні технології передбачають особливу позицію викладача, яка поєднує ролі експерта, організатора та помічника. Співвідношення цих ролей змінюється відповідно до мети конкретного навчального заняття.

Проблема розвитку комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів засобами інтерактивних технологій багатогранна й складна, тому потребує подальшого вивчення. Перспективи досліджень у даному напрямку ми вбачаємо передусім у здійсненні міжпредметних зв'язків під час вивчення курсів сучасної української мови, педагогіки та методики викладання, а також у широкому використанні інтерактивних технологій у процесі вивчення всіх без винятку дисциплін, що передбачені навчальними програмами вузу.

Список використаних джерел і літератури

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Богуш А.М., Шиліна Н.С. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі. – Одеса: ППЦ України, 2003. – 335 с.
3. Кларин М.В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового // Инновации в образовании. – 2001. – № 5. – С. 85-95.
4. Мелвип М.И. Увлекательные разминки для семинаров // Перемена. – 2001. – № 5. – С. 37-41.
5. Шевчук І. Використання інтерактивних технологій у проведенні виховних годин // Початкова школа. – 2004. – № 5. – С. 13-15.
6. Стіл Д., Мередіт К., Темпл Ч. Методична система "Розвиток критичного мислення в навчанні різних предметів". Посібники 1-2. – К.: Інтеллект. – 76 с.